

YER RESURSLARIDAN FOYDALANISHNI YAXSHILASH CHORA-TADBIRLARI

Niyazov Sherali Narzullayevich

“O‘zdavyerloyiha” davlat ilmiy-loyihalash instituti

“Qashvilyerloyiha” bo‘linmasi mutaxassisi

niyazovsherali83@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada, yer resurslarini hisobga olish, ulardan oqilona foydalanish usullari va resurslarni himoya qilish chora tadbirlari haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: muhofaza, texnologiya, melioratsiya, yer egalari, tuproq, eroziya, suv omborlari, agrokimyo, minerallar.

Аннотация: В данной статье речь идет об учете земельных ресурсов, методах их рационального использования и мерах по охране ресурсов.

Ключевые слова: охрана, технология, мелиорация, землевладельцы, почвы, эрозия, водоемы, агрохимия, полезные ископаемые.

Abstract: This article deals with the accounting of land resources, methods of their rational use and measures to protect resources.

Keywords: protection, technology, reclamation, landowners, soils, erosion, reservoirs, agrochemistry, minerals.

Umumiy tarzda yerni muhofaza qilish tadbirlari ketma-ketligi uchta yo'nalishdan iborat:

1. yerni saqlash, ya'ni: uning sifat ko'rsatkichlari yomonlashishiga yo'l qo'ymaslik;
2. yer sifatini tiklash (melioratsiya orqali);
3. yer holatini yaxshilash (melioratsiya orqali).

Yer to'g'risidagi qonun hujjatlari yerning ifloslanishi va buzilishining oldini olish talablarini tartibga solishni ko'zda tutadi. Yer egalari, yerdan foydalanuvchilar va ijarachilar yerni o'z mablag'lari hisobidan muhofaza qilishga majburdirlar. Tuproqdagi zararli moddalarning ruxsat etilgan maksimal kontsentratsiyasi standartlari baholash mezonlari sifatida belgilangan. Korxonalar yerning buzilishi bilan bog'liq ishlarni amalga oshirgan hollarda unumdor qatlarni olib tashlash, undan foydalanish va saqlanishini ta'minlashi, keyin esa tuproq unumdorligini tiklash bilan buzilgan

yerlarning rekultivatsiyasini amalga oshirishi shart. Belgilangan yerdan foydalanish tartibini buzgan korxonalarining faoliyati, buzilishlar bartaraf etilgunga qadar to'xtatilishi mumkin. Korxonalar yerdan noratsional foydalanish natijasida yetkazilgan zararlarni qoplab berishlari zarur.

Yerdan foydalanish va muhofaza qilishni yaxshilash bo'yicha asosiy chora-tadbirlar quyidagilar:

a) qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishining o'zida yerni saqlash va yaxshilash (melioratsiya, o'g'itlash, eroziyaga qarshi kurashish, boshpana zonalarini yaratish va boshqalar);

b) tog'-kon korxonalari, suv omborlari qurish, shaharlarni kengaytirish, yo'llar qurish va boshqalar uchun yerlarni qishloq xo'jaligidan olib qo'yishni cheklash;

c) qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi uchun yaroqli bo'sh yerlarni qidirish va ulardan foydalanish.

Qishloq xo'jaligi yerlarida tuproqni muhofaza qilish tadbirlari.

Tuproqni muhofaza qilish chora-tadbirlari tizimi hududni eroziyaga qarshi kurashni tashkil etgan holda, xo'jalik ichidagi yer tuzish loyihalari asosidagi agrotexnik, agrokimyoviy, agrofizikaviy va maxsus tadbirlar majmuasi asosida olib boriladi.

Tuproqni muhofaza qilish chora-tadbirlari kompleksida bugungi kunda agrotexnik amaliyotlar yetakchilik qilmoqda. Ularga tuproqni himoya qiluvchi almashlab ekishni yaratish, ekinlarni belbog'li joylashtirish, bufer chiziqlar, tizma terrasalari, oraliq va kombinatsiyalangan ekinlar, pardalar, mulchalash, tuproq eroziyasini nazorat qilish va boshqalar kiradi.

Agrokimyoviy usullar, birinchi navbatda, qiyalik va eroziyaga uchragan yerlarda barcha turdagi organik, ayrim minerallar (azot, fosfor, kaliy), shuningdek, bakterial o'g'itlar, meliorativ qo'shimchalar va mikroo'g'itlarni qo'llash tezligini oshirishni o'z ichiga oladi. Bu moddalarning barchasini yuvilgan tuproqlarda ishlatish samaradorligi yuvilmagan tuproqlarga qaraganda yuqori ekanligi aniqlandi.

Eroziyaga uchragan ekin yerlarining unumdorligini oshirish va ularni eroziyadan, ayniqsa, yuvilgan tuproqlarda himoya qilishning samarali agrokimyoviy usuli, ularda yashil go'ng uchun ekinlar yetishtirish hisoblanadi. Natijada tuproqning suv

o'tkazuvchanligi va namlik sig'imi ortib, mikrobiologik jarayonlar kuchayib, yerning agrofizik xususiyatlari yaxshilanganda yashil massani haydash orqali erishiladi.

Agrofizik usullar, birinchi navbatda, tuproqni polimerlar - poliakrilamid va polimer ko'piklari kabi tuzilish hosil qiluvchilar bilan bartaraf etishga qaratilgan. Suvga chidamli agregatlarning tarkibi shu tarzda 5-6 barobar ortadi. Ko'piklar oddiy va murakkab o'g'itlarni o'z ichiga olishi mumkin. Ular, shuningdek, tuproq yuzasida uni uchib ketishdan himoya qiluvchi plyonkalar yaratadigan kimyoviy moddalardan foydalanadilar. Ushbu quvvatda bitum emulsiyalari, sintetik latekslar, neft, sellyuloza-qog'oz va boshqa sanoat chiqindilaridan foydalaniladi.

Cho'l yaylovlarning tanazzulga uchrashiga yo'l qo'ymaydigan va ularning tiklanishiga hissa qo'shadigan muayyan aniq chora-tadbirlar ham mavjud. Bunga quyidagilar kiradi:

ozuqaning qo'shimcha zahiralari yaratish orqali erta bahorda yaylovlarni cheklash va taqiqlash;

maksimal yuklamalarda, har xil turdagi chorva mollarining yaylovlardan bir vaqtda foydalanishini istisno qilish;

bir joyda uzoq vaqt yaylovni taqiqlash; o'tlarni qayta ekish, tuproqni yumshatish, yaylovni to'liq to'xtatish (1-2 yil davomida) tufayli o'tloqni jadal tiklash.

Qishloq xo'jaligiga mo'ljallangan qimmatli yerlarning yo'qotilishi batafsil ekologik-iqtisodiy ekspertiza o'tkazish va jarimalar tizimini o'rnatish orqali cheklanishi mumkin. Bu to'lov yer solig'i, ijara haqi va yerning me'yoriy narxi shaklida ifodalanadi.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qishloq xo'jaligida suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" 01.03.2022 yildagi PQ-144-sonli qarori.

2. Dustnazar Omonovich Khimmataliev, Jamshid Oktyamovich Khakimov, Shakhlo Sadullaevna Sharipova, Muzaffar Farmonovich Turaev, Muzaffar Jumaevich Gofirov, Zulfiya Qayumovna Murodova. (2021). Formation of Didactic Competence of Students as a Pedagogical Problem. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 7552. Retrieved from <https://www.annalsofrscb.ro/index.php/journal/article/view/3409>

3. MJ G'ofirov, JO Mirzayev, AA Qurbonmurodov YER TUZISH VA KADASTR ISHLARI UCHUN GEODEZIK O'LVHVLARNI MATEMATIK QAYTA ISHLASH NAZARIYASI VA AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

2022

2(1)

1178-1181

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=rtnd3sQAAA&citation_for_view=rtnd3sQAAA:2osOgNQ5qMEC

4. Mirzayev Jonibek Oltiyevich, Mirzayev Jovohir Baxtiyor o'g'li, Xamrayev Asadbek Jamoliddin o'g'li YER UCHASTKALARI MAYDONLARINING ANIQLIGINI BAHOLASH NATIJALARINI TAQQOSLASH TAHLILI 2022/4/30 1(1) 406-409

https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=rtnd3sQAAA&citation_for_view=rtnd3sQAAA:qjMakFHDy7sC

5. MJ G'ofirov, JO Mirzayev Xatolar nazariyasi haqida umumiy ma'lumot 2022/1 Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1175-1177OOO«Orientalrenessans»

https://www.oriens.uz/media/journalarticles/158_Gofirov_M.J._11751177.pdf2022

6. O'zR Qishloq xo'jaligi vazirlikning Qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash va texnik modernizatsiyalash boshqarmasi ma'lumotlari.